خوێـــــندنەوەیەك بۆ کتێـــــبی (فەرەنســای برســی).. د. شێــونــم یەحیا

بنیتیکت بۆنزی، دکتۆرای لە بواری ئەنترۆپۆلۆژیایی کۆمەڵایەتی وەرگرتووە،لە ساڵی 2023دا کتیبێکی (SEUIL) بڵاوکردۆتەوە بەناوی (فەرەنسای برسی) لە بڵاوکراوەکانی چاپخانەی (448 لاپەڕە لەخۆ دەگرێت.

بیرۆکەی ئەم کارەی (بۆنزی) سەرەتا لەوە سەرچاوەی گرت، کە هەموو ڕۆژێ لەناو شاردا تووشی کەسانێك دەبین، کە لەسەر زەوی دانیشتووە وتابلۆیەکی زۆر سادەی هەڵگرتووە و لەسەری نوسراوە(برسیم). .
خواست لەسەر یارمەتی خۆراک لە ماوەی دە ساڵی ڕابردوودا سێ هێندە زیادی کردووە. ئەستەمە زانیاری ورد هەبێت لەسەر ژمارەی وردی سودمەنـدان، بە تـایبەتی بەهۆی تۆمـارکردنی دوو هێـندە – بـانکە خۆراکییەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە لە ساڵی ٢٠٢٢دا پێشوازییان لە ٢.٤ ملیۆن کەس کردووە بە بەراورد بە ٨٢٠ هەزار کەس لە ساڵی ٢٠١١. شتێک دڵنیایە، نۆ ملیۆن کەس لە ژێر هێڵی هەژاریدا.
ئەم کتێبە باسی گوزەرانی ڕۆژانەی چەندان کەس دەکات، کە نقومبوونە لە وەرگرتنی کۆمەکی خۆراکی بەتایبەتی لە ڕێکخراوی (ریستۆ دوکۆر) کۆمەڵەیەکی قازانج نەویستە بەپێی یاسای ساڵی ١٩٠١ وەک سوودی گشتی ناسـراوە، لە فەرەنسـا لەلایەن نـوکتەچی و ئەکتەر میشێـل کۆلۆچـی (ناسراو بە کۆلۆش) لە ساڵی ١٩٨٥ دروستکراوە.
ئەم کۆمەڵەیە سەرەتا لە کاتی قەیرانی ساڵی هەشتاکان بەشێوەیەکی کاتی دامەزرا. بۆ کۆمەك کردنی هەژاران و وەڵامدانەوەی هەموو لەناکاوییەکان ، بەڵام لە ماوەی چل ساڵی رابردوودا ئەم کۆمەڵەیە ئەمڕۆ بۆتە دامەزراوەیەکی یەکجار گەورە کە بە دەیان ملیۆن کەس لە فەرەنسا پشتی پێ دەبەستن، بۆ دابینکردنی خۆراکیان، ئامانجی ئەم دامەزراوەیەش بە شێوەیەکی کۆنکرێتی بەرنگاری هەموو ئەم سیستەمە خۆاکیانە دەبێتەوە کە خۆراك بە شکۆوە بۆ تاك دەستەبەر ناکات و ڕێگە بە هەمووان نادات بە شکۆوە نان بخۆن. بۆیە پێیان وایە دەبێ هەموو تاکێك بە کەرامەت و شکۆوە خۆراکیان بۆ دابین بکرێت.

بەبێ پێکهاتەکـانی وەک ڕێسـتۆس دو کۆر، تـوێژەر بێنێـدیکت بۆنـزی مەزەنـدە دەکـات، ئـاژاوەی برسـێتی ڕووبـدات” وهەروەها ئیـدانەی

پەرەسەندنی بازاڕی برسێتی و سیستەمی کشتوکاڵی پیشەسازی دەکات.
ئەنترۆپۆلۆژیست بنێدیکت بۆنزی بۆ ماوەی پێنج ساڵ خۆی نوقم کرد لە ڕێستۆس دو کۆر بۆ ئەوەی باشتر لە شکستەکانی سیستەمەکە تێبگات،لەم کتێبەدا (بۆنزی) باس لەوە دەکات، ئەگەر لە فەرنسا بژیت ئەگەری ئەوە هەیە رۆژێك لە رۆژان خۆت لە ناو بارودۆخێکی سەختدا ببینیتەوە.
ڕووخساری هەژاری فرەن. زۆر ڕووداوی ژیان هەن – نەخۆشی، ڕووداوی کار، جیابوونەوە، دەرکردن، مەیخواردنەوە – کە دەمانباتن□ ناو خولگەیەکەوە کە چاکبوونەوە لێی ئەستەمە. وە کاتێک دووبارە دەکەوینەوە، چیتر هەوڵی هەستانەوە نادەین، هیوادارین تەنیا ب□ ئەمڕۆ بژین..

هەروەها کەسانێک هەن چاوەڕێی وەڵامی مانەوە دەکەن و ناتوانن کار بکەن.سەرنجی چەندین کەسی بەساڵاچوو زیاتر دەدەین کە ناتوانن بەرگەی زیادبوونی تێچوونەکان بگرن. بۆ ئەوەی سەقفێک بەسەر سەریاندا بمێنێتەوە، چیتر پارەیان نییە بۆ خواردن… “تازەهاتووەکان”یش، کرێکارانی هەژارن ناتوانن کار بیکەن. هیچ ڕێگەیەکی دەربازبوونیان نییە، لە کاتێکدا کە هەموو شتێک زیاد دەکات جگە لە داهات. ئەگەر دامەزراوەیەکی وەک ڕێستۆس دو کۆر نەبوایە، تەقینەوەی توندوتیژی و گرژی و ڕەنگە ئاژاوەی برسێتی زۆر □ویدایە.
INSEEنوێترین لێکۆڵینەوە لەسەر ئەم بابەتە بڵاوکراوەتەوە و دواین ئاماری کە زۆر مەترسیدار و سوتێنەر ئەویش سنورداکردنی خۆراکە کە چەندین ساڵە فەرەنسا بە دەستیەوە دەناڵێنێ، یەك لەسەرسێ فەرەنسیەکان بەتێری ناتوانن نان بخۆن، ئەم سیستەمە لە کاتێکدا بەردەوام بووە کە تۆنێک بەرەەمی خۆراکی قەدەری لەناوچوونە.

نزیکەی چل ساڵ دوای یاسای “کۆلۆش” ، بەپێی ڕاپۆرتی ساڵانەی سێکۆرس کاتۆلیک سەبارەت بە دۆخی هەژاری لە فەرەنسا، هەشت ملیۆن کەسی فەرەنسی هێشتا پێویستیان بە یارمەتی خۆراکی هەیە بۆ ئەوەی بژین. وەک ڕێکارێکی فریاگوزاری دیزاین کراوە، یارمەتییە خۆراکییەکان بەردەوام بوون.
پارادۆکسەکە ئەوەیە کە لە هەمان کاتدا ساڵانە نزیکەی ١٠ ملیۆن تۆن خۆراکی بەکارهێنراو لە فەرەنسا بەفیڕۆ دەچێت.

بەنتیکت بۆنزی رەخنە لەو سیستەمە خۆراکیە لە فەرنسا دەگرێت دەڵی “سیستەمی یارمەتی خۆراک توندوتیژە، سیستەمێکی خۆراکی نادا پەروەرانەیە،چونکە بە یەکسانی هەموو وەك یەك ئەم

هاوکاریانەیان بەدەست ناگات، بگرە ئەم کۆمەك و هاوکاریانەی کە دەدرێت بە هەژارانیش توندوتیژییە" پێ وایە هەموو مرۆڤێك مافی خۆراکی هەیە، بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە مافی هەڵبژاردنی خۆراکی نەبێ" ئەم سیستەمە خۆراکیە لە فەرنسادایە بازاڕێکی دروستکردووە کە دەوڵەمەندەکان دەوڵەمەنتر بن وهەژارەکانیش هەژار تر بن، مارکێت و بازاڕی سەرمایەداران بۆ ئەوەی خۆیان لە باج بپارێزن، لە ڕێگای ئەو خۆراکانەی کە لە مارکێتەکان چەند ڕۆژێك بەر لە ستۆك بوونیان فڕێ بدەن، وەك یارمەتی سیستەمی خۆراکی بە دامەزراوە خێرخوازییەکان دەیبەخشن، بۆ ئەوەی حکوومەت بەشێك لەو باجەیکە پێویستە بیدەن بیانبەخشێ، گەدەی هەژاران بۆتە ریسکلینی خۆراکی ماوە بەسەرچوو. ئەمەش کۆمەڵێك لیکەوتەی دەروونی و جەستەی لە ڕووی تەندروستیەوە لێ دەکەوێتەوە. هەروەها وای لەو کەسانە کردووە کە لە گەشەی ئابووری تاکە کەسیدا دوور بکەونەوە و تەنیا پشت بە کۆمەکی خۆراکی ببەستن، لەلایەکی دیکەوە دەپرسێت (ئەم سیستەمە یارمەتی خۆراکییە لە بەرژەوەندنی کێ دایە؟) ئەمە سیستەمە بۆ دەسەڵات باشترین ئەلتەرناتیڤە کە هەژاران و کەمدەرامەتەکان و بێکاران بۆ دەنگ بکات، و سەرمایەدارانیش تیدا پاشا بۆ. بۆنزی هەموو ئاسایشی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابوری فەرەنسا دەخاتە ژێر پرسیارەوە.

ئەم نائارامییە بەهۆی ئەوەیە ئەکتەرە ئابوورییەکان بازاڕێکی برسێتییان پەرەپێداوە. لەو ساتەوەختەوە کە دەکرێت پارە لە ناڕەحەتی خۆراکی خەڵک وەربگیرێت و بچێتە ناو لۆژیکی بازاڕەوە لە شێوەی لێخۆشبوون لە باج و ئاڵوگۆڕکردن. داواکاری گەورە بۆ خۆراکدانی ئەو کەسانە دەکرێت کە توانای خۆراکدانی خۆیان نییە. تەواوی بازاڕێک پەرەی سەندووە بۆ ئەوەی بەرهەمی زۆر هەرزان بە کوالیتییەکی ناتەواو دابین بکات.

دەڵێ "من نیگەران نیم لەوەی کە پێکهاتەکانی یارمەتی خۆراک زانیویانە چۆن بەردەوام بن. من نیگەرانم لە دەرئەنجامەکانی سیستەمەکە لەسەر ئەو کەسانەی کە ئەم هاوکارییە بەکاردەهێنن" ڕوونی دەکاتەوە. بۆ چارەسەرکردنی ئەمە، ئەو داکۆکی لە ئاسایشی کۆمەڵایەتی دەکات بۆ خۆراک و بەرگری لە ڕۆڵی بزوێنەری کۆمەڵگاکان دەکات.

د.شەونم یەحیا

ئایدیای پێشکەوتن وەک دواکەوتن.. ستیڤان شەمزینی

خاڵی هەرە بەهێزی سرووشتی مرۆیی کە لە کۆی ئاژەڵەکانی تر جودای کردووەتەوە توانای تێپەڕاندنی دۆخی خۆیەتی، تێپەڕاندنی هەر دۆخێکیش کۆمەڵێک لێکەوتەی کۆمەڵایەتی و ئابووری و فەرهەنگیی بە دوای خۆیدا هێناوە، بۆ وێنە لەگەڵ سەرهەڵدان و دەستپێکی شۆڕشی کشتوکاڵیدا مرۆڤ لە باری کۆچەرییەوە بەرەو نیشتەجێبوون ڕۆشت، ئەمەش ژیانی گوندنشینی لێکەوتەوە، لەگەڵیدا مرۆڤ لە رووی ژیار و ژیانەوە تەکانێکی گەورەی بەرەوپێشەوە دا و خۆی لە زۆر جەبری سرووشتکرد ڕاپسکاند، وردە وردەش شارستانی و نووسین و نەرمەک لە پەرستگا و ئاینی پێشکەووتر لە تەومپەرستی و دەوڵەت شاری دامەزراند کە زۆرێک لەوانە لە دوماهیدا بوون بە ئیمپراتۆریا مەزنەکانی نێو دیرۆک لە چەشنی ئەو ئیمپراتۆریا پانوپۆڕ و هەژموونخوازانەی بە ڕۆخەکانی میزۆپۆتامیا و دۆڵی نیل لە هەزاران ساڵ پێش زایینەوە هاتنە ئارا. لەگەڵ شۆڕشی پیشەسازیشدا مرۆڤ توانی تەکانێکی زۆر گەورەتر بدات بە پێشەوە ئەویش بە پێشخستنی ئامێر و داهێنانە زانستییە یەک لە دوای یەکەکانی لە ماوەیەکی پێوانەیی و زۆر کورتدا، مارکس لە کتێبی "هەژاریی فەلسەفە"دا نووسیوویەتی: (ئاشی هەوایی کۆمەڵگەی فیوداڵی بەرهەمهێنا، ئاشی هەڵمیش کۆمەڵگەی سەرمایەداریی پیشەسازیی بەرهەم دەهێنێت). ئەم جارە لێکەوتەکانی ئەم پەقاژە دیرۆکییە بە ئەندازەی پێشکەوتنەکان فراوانتر بوون، مرۆی لە دەستە و گروپی کۆمەڵایەتییەوە بەسەر تاک کەسدا دابەشکرد لە فۆرمی پڕۆلیتاریادا، هاوکات سەردەمی ژیان لە میترۆپۆڵەکاندا بوو بە دیاردەیەکی هەمەکی.

هەموو ئەو پێشکەوتنانەش لە سایەی ئاوەزی مرۆییەوە بەرهەم هاتن. ئەمەش وایکرد بە تایبەت لە دیکارت بە دواوە ئاوەزسەنتەریی ببێتە جێگرەوەی هەر شتێک. لەم نێوەندەدا لەگەڵ سەردەمی ڕۆشنگەرییدا (بەناولێنانی کانت) ئایدیای پێشکەوتن کە بەرهەمی (بوێریی بەکارهێنانی عەقڵ)ە، بوو بە تێڕوانینی زاڵ بەسەر کۆی هزری مرۆییدا لانیکەم لە ژیاری خۆرئاوادا. ئیدی بە پێی ڕوانگەی ئەم ئایدیایە تاکو زانست و زانیاریی بەرەو پێشەوە بڕۆن مەوداکانی

ئازادیی و خۆشگوزەرانی بەرفرەتر دەبن، فەیلەسووفە ڕەشنگەرەکان زۆرترین جەختیان لەوە دەکردەوە بە پێشکەوتنی زانست مرۆڤایەتی دەگاتە ئاستێکی بەرز لە ئازادیی و خۆشبەختی!. بە شێوەیەک لە شێوەکان رزگاربوون لە هەر بەربەست و نادادییەک بەسترایەوە بە ڕاددەی پێشکەوتنی زانست و زانیارییەوە، بەڵام ئەمڕۆ ئێمە بە چاوی خۆمان بەزین و کورتهێنانی ئەم ئایدیا زاڵە دەبینین. تەنانەت ئەو ئازادییە فرەڕاهەمکراوەی ئەمڕۆکە هەیە و لە ئارادایە جێگەی ڕەخنەی توندە، چوونکە دژی ڕۆح و بەها مرۆییەکان وەستاوەتەوە، ژان بۆدریاری فەیلەسووفی فەڕەنسی باس لەوە دەکات سەردەمی مودێرنی هەنووکە سەردەمی پۆست ئازادییە و مرۆڤ تا دوا توانستی خۆی بەشێوەیەکی زێدەڕۆیییانە دەستی بە ئازادیی گەیشتووە، وەک بڵێی ئەم ئیمکانە بەرزەی ئازادیی ئاوس بێت بە نائازادیی.

ڕەنگە هەڵە نەبێت ئەمڕۆش ئەم قۆناغە کە پۆست مرۆڤایەتییە بە نامرۆڤایەتی ناوزەد بکەین. سەرنج بدەن پێشکەوتنی مرۆڤایەتی بە جۆگەیەک گەیشتووە کۆتایی بە مرۆڤ هێناوە، ئێستا من ناتوانم بڵێم ئەمە باش یان خراپ، تەنیا ئەوە دەزانم ئەم توانستە زانستیی و تەکنەلۆژییە بەرفراوانەی مرۆڤ تەنانەت لە ڕەهەندی بیۆلۆژییەوە پەرەی پێداوە، خودی مرۆڤ دەپێچێنێتەوە بە بوونەوەرێکی تر، جا نازانم ئەو بوونەوەرە مەیمونی بربڕسیمە یان دەبێتە ئەو خودایەی HOMO DEUS لە هەنووکەوە یوڤاڵ نوح هەراری مزگێنی پێداوین. من دژی پێشوەچوونی زانست و تەکنەلۆژیا نیم، بەڵام ناکرێت پرسیار نەکەین سەرئەنجامی ئەو هەموو پێشکەوتنە ئامرییە کە مرۆڤ بەرەو بوونەوەرێکی سایبۆرگی دەبات (تێکەڵاوکردن و ئاوێتەکردنی مرۆڤ وەک ئۆرگانیکێک لەگەڵ ئامێر وەک دروستکراوێکی بێ گیان) بەرەو کوێمان دەبات؟. ئاخر مرۆڤی لەم تیپە نوێیەدا Homosapien ئەوەندە تەماعکارە هەشتا دەیەوێت ژیرتر بێت وەک لەوەی ئێستا هەیە، بە ئەوەی بیر لەوە بکاتەوە خەریکە جیهان بەسەر خۆیدا دەڕوخێنێت لە ڕێگەی بەکارهێنانی ئەو ئاستە بەرزەی ئاوەزەوە بەدەستی هێناوە و هەر بەردەوامیشە لە بەدەستهێنانی ژیریی زێدەتر. فەیلەسووفی ئەڵمانی (مارتین هایدگەر): جەختی لەوە دەکردەوە زانست بیر ناکاتەوە، ئەمە ئەگەر فاکتێک بووبێت بە سەرەتای سەدەی بیست، هەڵە نییە ئەگەر ئەمە لە چارەگی یەکەمی ئەم سەدەیەدا بڵێین چیتر زانست بیر دەکاتەوە و دەزانێت چۆن چۆنیش خۆی پەرە پێبدات. زانست چیتر کوێر نییە، چاوساغی جیهانێکی خاڵی کراوەیە لە مرۆڤ و بەهاکانی، سەرکردایەتی شەڕەشی ئامێرەکان دەکات دژ بە مرۆڤایەتی. ئەگەر لە سەدەی رابردوودا ئەنجامی پێشکەوتنی تەکنیک و بۆمبی ئەتۆمی چیتر بوو نەوەبێت جگە لە هەڵەکەست و هیرۆشیما و هەڵەبجە؟ بە دوودەی

لەم سەدەیەدا بەرئەنجامی تەکنەلۆژیا و شۆڕشی هۆشمەندیی دەستکرد لە مرۆڤخستنی مرۆڤە، ئەو پێشکەوتنە مەزنەی مرۆڤ لە ژیاندا پێی گەیشتووە، هێشتا هیچ نییە، تەکنەلۆژیا نەخشەی پێیە بە گەیشتن بە سەر ئەستێرانی دیکە، بەڵام هێشتا کلیلی خۆشبەختی دانەهێناوە کە لای من خۆشبەختی بنچینەیە نەک پێشکەوتن، خۆشبەختی ئامانجە و داهێنانەکان ئامراز.

ئایدیای پێشکەوتن و نوێکاریی کە لانیکەم لە فەلسەفەی گریکییەوە ئامانج بووە و مرۆڤی بەرە هاندراوە، پاشتر دروشمی بەرە پێشەوە، بە ئاوەدانەوە هەر بەرە پێشەوە، هەمیشە بەرە پێشەوە. بووە بە ستوونی فەلسەفەی ڕۆشنگەریی لە دیکارتەوە تا ئێستا. لە دەقی کوردیشدا لەگەڵ دەسپێکی سەدەی بیستەم وەک ئایدیایەکی ڕۆمانسیی بە بێ هیچ خستنە ژێر پرسیار و گومانکردنێکەوە دەبێتە ئایدیایەکی زاڵی جڤاتی کوردیی، ئەمە ئەو کۆنتێکستەیە گووتاری ڕۆشنبیریی (شیعر) و ڕۆژنامەوانی کوردیی لە دەوری ئامانجێکی سەرەکی دەخولێتەوە کە بریتیین لە پێشکەوتن و تازەگەریی (دیارە لە فۆرمە کوردییەکەیدا)، لە ناو ئەم دیسکۆرسەدا، کەسانی وەک شێخ نوری شێخ ساڵح پەیدابوون، وەک دیاریشە شێخ لە پەنا (گۆران)دا بە نوێکەرەوەکانی شیعری کوردیی دادەندرێن، چاوی هیوای بڕیوەتە نەوەی نوێ، ئەو نەوەیەی بەر تیشکی پێشکەوتن کەوتووە و ژیان دادەمەزرێنن، لێرەدا بە قووەی دیقەت لە ناواخنی ئەم دەقەی شیعرە بدەن: (سوبحەینە ئەم تەجەددودە بە تەیە ئەی شەباب.. بە تەیە ئەی ئومێدی وەتەن خادیمی حەیات), خۆ ئەگەر دیقەت بدەین زۆرینەی بڵاوکراوە و ڕۆژنامە و کۆوارەکانی ئەو سەردەمە دوو وشەی لێکدراون و دووەمیان نوێ یان تازەیە. لە نموونەی بڵاوکراوەکانی دەنگی گێتی تازە، گۆڤاری ڕۆژی نوێ و ڕۆشنبیری نوێ و نووسەری نوێ، ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ و پێشکەوتن و بەرەو پێشەوە هتد.. تا ئەوەی مەجرەسەن کاتێک لە ساڵی ١٩١٩دا یەکەمین چاپخانە لە سلێمانیدا دادەمەزرێنێت، ئەم ڕووداوە ناکرێت وەک پێشکەوتنێک بیری لێ نەکرێتەوە، هەر لەم سۆنگەوە هەمان ساڵ لە هەمان چاپخانە ڕۆژنامەیەک بە ناوی (پێشکەوتن) دەردەکات.

جیا لەمەش هەندێک ناوی میتافیزیکی چەشنی ڕۆژنامەی تێگەیشتنی راستی کە ئینگلیز دەریکردووە (مودەرنە عەقڵانییەت و راستیی بە یەک چەمک سەیر دەکات) یان بڵاوکراوەی ڕۆژ (خۆر) یاخۆ گۆڤاری رووناهی کە پەرچەوانەی تاریکییە، بەڵام ئایا بە ڕەهایی تاریکیی خراپە؟ کاتی وەڵامەکەیە: بەگوومان نەخێر. ئەم ئایدیایە لە ڕۆشنگەرییەوە هاتبوو،هەر شتێک نوێ بوو یان هەر جۆرە پێشکەوتنێک لە خۆیدا ئەرێنییە، ئەم دیدگایە زیانێکی گەورەی بە کورد گەیاند چوونکە پشتی کردە شتە کۆنەکانی خۆی کە نیوەیان بە کەڵکی ئێستاش

دەن، هاوکات بە سینگێکی کراوەوە پێشوازیی لە هەر دیاردە و تەکنیک و ستایلێکی تازە کرد بە هەموو لایەنە نەرێنییەکانەوە. دەبێت بڵێم روانگە کاڵەی خۆماندا بچینەوە، مەرج نییە ئەوەی نوێ بوو بە پێداویست سەر بە باشە بێت، یان ئەوەی کۆن بوو چیتر سوودی نەمێنێت، ئەمە مامەڵەیەکی مەسرەفگەرایی و کاڵاپەرستییە دەرهەق بە کولتوور. تەنانەت نەوەی نوێ هیچ مانایەکی پۆزەتیفی نییە، لەوانەیە ئەم نەوە نوێیە پەیامهێنی ستەمکارییەکی نوێ و دەڕەقانەتر بێت، وەک لە نموونەی حزبی بەعس و ئەزموونی کوردستانی باشووردا بینیمان. ئەدۆنیس لە وەڵامی ئەو پرسیارەی بۆچی بە لینین پۆشکین بەهای زیاتر بوو لە شاعیری شۆڕش مایاکۆفسکی؟ دەڵێت: لینین لە هونەردا لایەنگری کۆنەکان بوو، بەڵام لە دیدگا و تیۆرییدا لایەنگری تازەکان. من نامەوێت باز بدەم لەسەر بناغەیەکی بەش، زۆرتر لەسەر بابەتێک دەوەستم، نامەوێت پێ بە پێ لەگەڵ بیر و فەلسەفەی رۆژئاواییدا بڕۆم، هاوچەرخێتی کۆپیکردن نییە، ئەوەیە تێبگەیت پێویستییەکانی کۆمەڵگەکەت چییە کە هێشتا مودێرنێتە بە تەواوی نەهاتووەتە ناوییەوە، تا مشتومڕی پۆست مودێرنە بکەین، بە کورتی بیبرمەوە ئەگەر پۆست مودێرنە رەخنەی ریشەی مودێرنە بێت، پۆست مودێرنە کەوتووەتە کوێی کۆمەڵگەی ئێمەوە؟. لایەنگری نەریت نیم، چوونکە بە تێپەڕاندنی نەریت دەبێت سەرەتا مودێرنە قبوڵ بکەین.

تەنانەت خودی خۆم چەپێک کە سەرەتای بیرکردنەوەی سیاسیی و ئایدۆلۆژیم لە کۆمۆنیزمی کرێکارییەوە دەستم پێکرد، ئەوسا و ئێستاش دژی ئەو تێز و بیرکردنەوەیە بووم کە کۆمۆنیزمی کارگەریی زیاتر خۆی وەک نوێنەری شارستانی خۆرئاوا لە خۆرهەڵاتدا پێناسە دەکرد. دیقەت بدەن مەنسور حیکمەت وا بیری لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی دەکردەوە پارتێکی رۆژئاواییە و کۆمۆنیزمە کۆنەکە نییە، تەنانەت لە وتارێکی زارەکیدا کە دواتر بەناونیشانی (ئایا دەکرێت کۆمۆنیزم لە ئێران سەربکەوێت؟)، لە لاپەڕە ٥٠٧-٥٤٠ پاشکۆی یەکەمی (بەرهەمە هەڵبژێردراوەکانی مەنسور حیکمەت)دا بەڵاوکراوەتەوە و کاوە عومەر وەریگێڕاوە بۆ کوردیی، بە روونی باس لەوە دەکات حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی لە ناو ریشە هزریی و فەرهەنگییەکانی رۆژئاواوە هەڵقووڵاوە و دەڵێت: (لە ئێراندا بە سەرکەوتنی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی شارستانێتی رۆژئاوا سەردەکەوێت). منیش لە کتێبی شارستانی کۆلاپسدا بەشێکی سەرەکیم تەرخانکردووە بە کەوتن و کۆتایی شارستانێتی خۆرئاوایی، ئەگەرچی دیسکۆرسی نازیزم و فاشیزم لەسەر بنچینەی رەتکردنەوە و شکستی شارستانی خۆرئاوا خۆی رۆنا بوو، بەڵام لە خۆیدا پەیدابوونی نازیزم و فاشیزم بەڵگەیەک بوو بە ئەو

کەوتنە نەک بە پێچەوانەوە، لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا فەیلەسووفانی قوتابخانەی فرانکفۆرت لە پێش هەموویانەوە ڤاڵتەر بنیامین باسیان لە شکستی پڕۆژەی ڕۆشنگەریی و مودێرنێتەی خۆرئاوایی کرد، ئەوان تێبینییان کردبوو شارستانێتی ڕۆژئاوایی پێچی کردووەتەوە بە لای فاشیزم و نازیزمدا، چەند ساڵ پێشتر و بەدیاریکراویی لە ساڵی ١٩١٨دا لەگەڵ کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهانی، فەیلەسووفی ئەڵمانی ئۆسڤالد شپێنگلەر لە کتێبێکی دوو بەرگیدا بە ناوی (داڕمانی ڕۆژئاوا- Der Untergang des Abendlandes) جەختی لەسەر ئاوابوونی ژیاریی و کولتووری ڕۆژئاوا دەکردەوە.

هەروەک چۆن فەیلەسووفی هاوچەرخ میشێل ئۆنفرێ لە کتێبی (داڕووخان- Decadence) بەشێوەیەکی کۆنکرێتی هەرەسی شارستانێتی خۆرئاوایی بونیادنراو لەسەر میراتی بایبڵ و یۆنانییەکان دەخاتە ڕوو، ئەو لە کتێبەکەیدا تیۆریزەی نەزۆکی ئەو ژیارە و پیربوونی رادەگەیەنێت کە لە هیچتر ناچێت جگە لە پڵنگێکی کاغەزیی. جیا لەوەش کێشەی ئێران هێنانی شارستانێتی ڕۆژئاوایی نییە و سەرکەوتنی ژیاری ڕۆژئاوایش بە هیچ کلۆجێک هاومانای سەرکەوتنی پڕۆلیتاریا نییە بەشێوە فرەڕەهەندەکەی. ئەمە تا دەمێکی نزیک پڕۆژەمان زۆرتر بە ڕۆژئاواییکردنی کۆمەڵگە بوو بۆیە نەمانتوانی هەنگاوی سەرکەوتووانە بنێین چوونکە هیچ خوێندنەوەیەکمان بۆ کۆنتێکستی کوردیی نەبوو. کێشەکە ئەوەیە دیموکراسی لیبراڵیزمی خۆرئاوا بکەینە قەرەوێڵەکەی پرۆکرۆست و قاڵبێکی ئایدۆلۆژیی و هەموو شتێک لەو روانگەوە هەڵبسەنگێنین، بە پوختەکراویی پڕۆژەی پێشکەوتنی فەرهەنگی و زانیاریی بریتیبوو لە ئەوروپایزەکردن کە ئەمەش ناکۆکی جەوهەریی لەگەڵ خواستی کۆڵۆنیالیزمدا نەبوو، گریمان سیستەمێکی فەرمانڕەوایی زۆر باش و هارمۆنی لە ڕۆژهەڵاتی ئاسیا یان لە ناوەڕاستی ئەفریکا دروستکرا، بەڵام لە رووی فۆرمەوە لە دیموکراسی ڕۆژئاوایی نەچوو، ناکرێت بڵێین ئەزموونێکی خراپە، با هاووڵاتیانیش لێی رازی بن. دیموکراسی و بەها ڕۆژئاواییەکان ئەزەلی نین و بە پێچەوانەی تێڕوانینی فۆکۆیاماوە مێژوو قوفڵ ناکەن، ئەوەی ڕوونە دیموکراسی و لیبرالیزم لەناو پرۆسەیەکی مێژوویدا هاتوونەتە ئارا، مێژووکردن نەک خۆڕسک، هەر کەسی تر دەتوانێت بەهای باشتر دابهێنێت بە تایبەت لەو کاتەی بەهاکانی ڕۆژئاوا نوزەیەکی کەمیان تێدا ماوە بۆ مرۆڤایەتی، خۆ ئەگەر تا کۆتایی سەدەی بیستەم سیستەمی خۆرئاوایی باشترین بووبێت ئێستاکە وا نییە، ناڵێم ئەڵتەرناتیڤ هەیە، بەڵام ئەگەر دروست نەکرێت سەردەمی دیستۆپیاکان دێن، من ئیسلامگەرام ناوێت تەنانەت کۆمۆنیزمی باو و ئەزموونکراویش ڕەتدەکەمەوە، پێویستمان بە تێپەڕاندنی ئەم

سیستمەیە نەک بە خراپتر یان کەمێک باشتر بەڵکو بە باشترین.
ئەگەر بگەڕێینەوە سەر تەوەری سەرەکیی باسەکەمان، ئەوا ئایدیای پێشکەوتن، ئامانجگەرایانە لە بزاڤی مێژووی دەڕوانی، بەوەی هەر پێشکەوتنێک خراپەیەک لە ناودەبات، (قوتابخانەیەک بکەنەوە، زیندانێک دادەخرێت!)، لەم ناوکەیەشدا بیرۆکەی ئەوەی تاوانکاریی لە نەزانییەوە دێت، ناوەڕۆکێکی گرنگ بوو لە فەلسەفەدا بە تایبەت لە سەردەمی رۆشنگەرییدا، بەڵام فەلسەفی هاوچەرخ سەرنجی داوە تاوانکارییە نوێیەکان لەو پەڕی زانینەوە دێن، بۆ نموونە نازیزم و کەمپەکانی خنکاندنی هۆلۆکۆست کە دوا توانستی زانین و زانستیان تێدا بەکاردەهات، ئاوشڤیتس بە روونترین شێوەی نیشانداین زانست چیتر نییە جگە لە چەکێکی ئایدۆلۆژیی بۆ سەرکووت و خەساندن و حەلاندان و دیسپۆتیزم. ئەوەی تۆ پێتوابێت فیسار سەرۆک لە نەزانییەوە کارەکانی باش راناپەڕێنێت، ئەم ئایدیایە دەچێتە راژەی ستەمکارییەوە، وەک بڵێی ئەگەر بیزانیبا ئەوەی نەدەکرد، بەڵام ئاشکرایە ئەو بە هۆشیارییەوە تۆ سەرکووت دەکات. لە دیمەنی ئۆپۆزیسیۆنی کوردییدا ئەم دیسکۆرسە زۆر بەهێزە و بە نەیارەکانیان دەڵێن نەزان و نەخوێندەوار، بە پێی ئەم لۆژیکە بێت ئەگەر زانا و خوێندەوار بوونایە سیستمەکەیان بە باشی بەڕێوە دەبرد، وا دەکەن فرمێسک بڕژین و بڵێن زۆر گوناهن نازانن چی دەکەن، هەمان ئەو دیمەنەی عیسای مەسیح کە وتی خودایە لێیان خۆشبە نازانن. بە پێی میتافیزیکیای زانین، رەوتی بەرەو پێشەوەچوونی مێژوو لە یەک کاتدا رەوتی پێشکەوتن و بەختەوەرییشە بەیەکەوە، هەر ئەم روانینە میتافیزیکییە ئەو ئایدیایەی پێ بەخشین، جیهانی پێشوو لە هەموو بارێکەوە لە ئێستا خراپتر بووە وەک چۆن ئەو جیهانەی لەسەر رێی داهاتوو وەستاوە لە ئەمڕۆ باشتر دەبێت وەک بڵێی پارادیسێک یان ناشوێنێک هەبێت جیهان بەرەو ئەوێ پاڵ پێوەبنێین کە ئەوە هەردەم وا نەبووە، بەڵکو ئەم ئایدیالیزمە لە دامێنی مودێرنەتە و رۆشنگەرییەوە بەربووەتەوە. ئەوەشی لەسەر سەکۆی جیهانی تازەدا دەیبینن نەزانیی وەک سێگۆشەی بەرمۆدا زانین هەڵدەلووشێت. لێرەدا بە روونی رۆڵی ئاین لە پشت ئایدیاکەوە دیارە کە وا سەرنج دەدرا هەموو شتێک بە گوێرەی رێسا دیالێکتیکییەکان و لەسەر باڵی مینێرڤا (خودای زانینی رۆمانی) بەرەو باشتر دەڕوات.
لە هیگڵەوە تا مارکس و پاشتریش وا دادەنرا تا مێژوو و زانین بچنە پێشەوە ئەوەندەش خۆشبەختی و ئازادیی مرۆڤ دەڕواتە پێشەوە، بەو مانایەی پێشکەوتن و مێژوو یەک ئامانجی هاوبەشیان هەیە، ئەویش رزگارکردنی تەواوەتی مرۆڤە، بەڵام پێشکەوتن بەو شێوە ئامانجگەراییە نەچووە پێشەوە، بەڵکو کورت بووەوە بە پێشکەوتنی

زانستیی پەتی و پۆزەتیڤیزم و بە ئامێرکردنی پانتایی ژیان، ئەمەیان لە بەرامبەر ئایندا دەوەستێتەوە. لە سەرەتاکانی سەدەی بیستەمدا، فەیلەسووفانی خۆرئاوایی هەستیان بە مەترسییەکانی کوێخایەتی زانست کرد، لە پێش هەموانەوە ماتریالیستەکان لە کوشتنی خودا لەلایەن زانستەوە نیگەران بوون، سارتەر ترسی ئەوەی لە نیشتبوو، ئەم جیهانە خاڵی کراوەتە لە روحانییەت و خۆی داوەتە دەست زانستی ئەبستراکت تا ژیانی وەک ماشینێکی بێ هەست و گیان بەڕێوە ببات. بە درێژایی سەدەی بیستەمیش کەس لە بەرتراند ڕەسڵ زۆرتر بە گژ ئایندا نەچووەوە، کەسیش هێندەی وی سزای ئەم بەگژاچوونەوەی وەرنەگرتەوە و لە نەگۆڕان تێهەڵکردنەوەی بکەوێتە پاش مردنی، سەرباری بڕوای پتەوی بەوەی زانست یارمەتیمان دەدات بە رزگاربوونی مرۆڤ لە دەست ئاریشە و تەنگژەکان، هێشتا ڕەسڵ بە سەرکەوتنەکانی زانست و پێشکەوتنی تەکنیکی دڵخۆش نەبوو، پێیوابوو زانست بەرەو بێ ئامانجی لە ژیاندا ئاراستەمان دەکات، پێشنیاری ئەوەشی کرد لەو کاتەی زانست جڵەوبەرگی مانا لەبەری ژیان دادەکەنێت، (دەبێت بە لەمەودوا ئایدیاڵ و بەهاکانمان نیشتمانەک بۆ خۆیان بدۆزنەوە).

ئەگەرچی زانست تا رادەیەک سەرکەوتووبوو لە داماڵینی هزری خورافی و میتۆلۆژیی لە ئەندێشەی مرۆڤ، بەڵام بە رەهایی نەیتوانی مێشکەکان لە ئەفسانەگەرایی پاک بکاتەوە، بەڵکو لەگەڵ خۆیدا جیا لە میتۆسە دێرین و باوەکان، ڕستێک ئەفسانەی مودێرنی هێنایە سەر سەکۆی جیهان، کە هەریەک لەو میتۆلۆژیا سەردەمیانە خوێنێکی زۆریان لە پێناوی هیچدا بە ڕێژرا. ئەوە تەماشای ئەو دەرئەنجامە بکەن لە تیۆری ئیڤولۆشنی داروین کەوتەوە، بە دەرکێشانی تەرزێکی نوێ لە داروینیزمی کۆمەڵایەتی لە هەناوی داروینیزمی بایۆلۆژیی کە لە خۆیدا زانستێکی سەربەخۆ و پەتی بوو. زیادەڕۆیی ناکەین ئەگەر بڵێین ئامانجی زانست بێ ئامانجییە، چوونکە زانست بە دوای ئامانجی هیچ شتێکدا ناگەڕێت، هێندەی لە هۆکار و چییەتی شتەکان دەکۆڵێتەوە، ئامانجی عەقڵانییەت لە دیکارتەوە بۆ کانت و لەویشەوە بۆ ئەمڕۆ، بەریتییە لە ناعەقڵانییەت! ئەو ئیمکانە بەرزەی ئاوەزگەرایی، ئاوسە بە شێتیی، ئەو شێتییەی جیهانی ئەمڕۆ هەڵدەسووڕێنێت. ئەم لە ئامانج و مانا داماڵینەی جیهان بووەتە فاکتەری ئەو نەهیلیزمەی ئەمڕۆ دنیای داپۆشیوە کە تێیدا بەرگەگرتنی ژیانێکی رووتکراوە لە مانا زۆر لە ئەستەم ئەستەمترە، پێمەوایە ئەو بزاوتە ئایینیانەی بە روحی (ئامانجگەرایی)یەوە دەگەڕێنەوە، دەتوانن لە ماوەیەکی پێوانەییدا باڵابن و زۆر زیاتر لەوەی پێشبینی دەکرا بەهێز ببن، چوونکە مرۆڤ هەرچەند مودێرن و

زانستگەراش بێت، نایەوێت بەوە قایل بێت ژیانی هیچ مانا و ئامانجێکی تێدا نەبێت. لە کۆتاییدا هەر ئەوەندە دەتوانم بڵێم جەخت لەسەر روانگە ناباوەکە دەکەمەوە، نەک مەرج نییە ئایدیای پێشکەوتن بە هەموو تانوپۆی خۆیەوە مانای بەرەوپێشەوە چوون بەدەستەوە بدات، بەڵکو نمایشی چارەکی یەکەمی ئەم سەدەیە بە روونی پێی گوتین ئەم پێشکەوتنە لە خۆیدا جۆرێک بوو لە پاشکەوتن، دەبێت جارێکی تر بە روانگەکانماندا لە هەمبەر چەمکی پێشکەوتندا بچینەوە.

٢٠٢٣-٣-٢٣

ستۆکهۆڵم- تەبی

تێبینی: ئەم وتارە لەگەڵ دوو وتاری تردا لە مانگی مارت و ئاپریلی ٢٠٢٣دا نووسراون، بەڵام بەهۆکاری پەرەسەندنی نەخۆشی شێرپەنجەی نووسەر بڵاوکردنەوەیان بۆ ئێستا دواکەوت، ئەم وتارەش ئەمڕۆ بۆ یەکەم جار لە ماڵپەڕەی (دەنگەکان) بڵاودەکرێتەوە.

شوێنی شانۆ لە ژیانی جەماوەردا.. ن- کامەران حاجی ئەلیاس

شانۆ بەشێکی گرنگی نێو کۆمەڵگایە،هاوکارێکی کاریگەرە لە بونیادنان ودروستکردنی لایەنی ئاکاری هەرگەلێك کە دەڵێم ئاکار مەبەستم لەمانا گشتگیرەکەیە. هەرلەسەرەتای دۆزینەوەی شانۆ لەسەردەستی گریگەکان،ئامادەبوونیان لە شانۆگەرییەکان وەکو پابەند بوونێکی ئاینی بووە بە هەرتاکێك چونکە شانۆ فاکتەرێك بووە بۆ ئەوەی گوزارشت لە لایانی ئاینی بکات ،کەلایەن زۆر پیرۆز بووە بەتایبەتی لە ئاهەنگەکانی خواوەندەکان دا .

شانۆ بەپێی سەردەم و کاتەکاندا، شوێنێکی گرنگی لە ژیانی رۆژانەی گەلاندا بینیوە، ئەگەر ئاوڕێك لەسەردەمە شارستانییەکان دا بدەینەوە،شانۆ ئامادەبوونێکی کارای هەبووە بەشێوەیەك لە شێوەکان گوزارشتێکی رۆشنبیری و هۆشیاری نێو کۆمەڵگا بووە، بە واتایەکی تر

ئـــاوێنەى نێـو كۆمەڵگـــابوو. بۆيە شـــانۆ گـــرنگە چـونكە شـوێنى هۆشيـــاركردنەوەى فكـرى بـــووە بۆ وەرگـر لەرێگەى هەســت و ســۆز و گرژييـەكـــان دەتـــوانێت لەرێگەى ئەم هــونەرەوە دەســت بۆ ســەرجەم كايەكانى ژيارى كۆمەڵايەتى، ئابوورى ،سياسى..ببات بەو شێوەيەش ئاستى بيركردنەوە و هەستكردن بە پرسيارەتى لاى وەرگر زياتر دەكات و بەشدار دەبێت لە گۆڕان وگۆڕانكارييـەكان دا.
شانو سێبەرێكى بەردەوامى مر□ق بووە لە بەرجەستەكردنى هەموو بارودۆخێكى ژيارى رۆشنبيرى جەماوەر، بەجۆرێك كاريگەر بووە رۆڵێكى گرنگى بينيوە لە گۆڕينى چەندين سيستەمى ئابوورى ،سياسى..لەم ڕوانگەريەوە شانۆكاران شانۆيان لەئەستۆ گرد بەوەى شانۆ پەيامێكى كاريگەرە تا ئەو رادەيەى هەندێك لە وڵاتانى پێشكەوتووى جيهان شانۆ وەكو دەزگايەكى پەروەدەيى وەسف دەكەن وەكو هەرقوتابخانە و پەيمانگا و كۆليژێك سەير دەكەن بۆ پەروەردەكردنى هەرتاكێك . شانۆ هەر لەكۆنەوە وەكو ئامێرێكى فێركردن و پەروەردە بەكار هاتووە بەهۆى ئەوەى رۆڵێكى كاراى هەبـووە لە گەشەكـردن و پێشكەوتنـى توانستى رۆشنبيرى و گەياندنى بەها فێربوونەكان بۆ قوتابيان و هاوكارى كردنيان لە تێگەيشتنى ميتۆدي□كان.جۆرەكانى شانۆى منداڵ هەر لەشانۆى منداڵ و بـووكەڵە و تارمـايى سـێبەر و كـارتێكەرە دەنگييەكان كەلە شانۆى منداڵ بەكار دێت،خەياڵى منداڵ بەهێز دەكات دەبێتە هۆى ئەوەى لەرێگەى شانۆ منداڵ خێراتر فێربێت و لە چەمكى وانەكان تێبگات.
جيـاوازى شـانۆ لەگەڵ هونەركـانى تـر لەوەدايە لە هـونەرى شـانۆ لەرێگەى جەســتەيەكى زينـــدوو رووبەرى بينەر دەبێتەوە،كە ئەكتەرە زۆرجـاريش وابــووە بينەرانيــش چ بە ديـالۆك يـان بەجـووڵەيەك بەشداردەبن بۆيە كاريگەرى زياترە لە هونەرەكانى هەرچەند موزيكژن لەرێگەى ئامێرەكەى هونەرەكەى پێشكەش بە بينەران دەكات ئەگەرچى بەشێوەى زيندوو پێشكەش دەكرێت بەڵام ناگاتە ئەوە كاريگەرييەى شانۆ هەيەتى بۆ وەرگر بەهەمان شێوەش بۆ هونەرى شێوەكارى كاتێ هونەرمەندێك پيشانگايەك دەكاتەوە لەرێگەى تابلۆيەكانى هونەرەكەى خۆى نمـايش دەكـات ئەگەر خۆشـى لە پيشانگـايەكە ئامـادە نەبێـت ،دەتوانێ كارەك□ى ئ□و□ي□ كار□كى خاڵێكى ترى شانۆ ئەوەيە كارێكى كۆمەڵييـە و هەمـوو هونەركـانى تـر لە خۆدەگرێــت وەكـو (موزيـك ،شێوەكار) كاريگەرييە دەنگييەكان و زۆرجار موزيكى زيندوو لەگەڵ گۆرانـى لە نمـايشى شـانۆدا بەكـار هـاتووە بۆ گـوزارشت كـردن لە حاڵەتەكانى نێو شانۆگەرييەكە ، بەهەمان شێوەش بۆ هونەرى شێوەكارى لەرووى ديكۆر و ئێكسـوات رۆڵێكـى گرنـگ دەبينێــت بۆ زۆرێــك لەنمايشەكان، نا بێ رۆڵى ئەدەبيشمان لەبيربكرێت ، ك□ تێكستە چيرۆك

ڕۆڵی (دەق، بینەر، ئەکتەر) لەتەك نمایش سەکوچەکەی وەکو سیناریۆ،
خۆی هەیە زۆرێك لە نووسەرانیش بۆچوونیان وایە کە دەق تێکستێکی مردووە تائەو کاتەی دەچێتە سەرتەختەی شانۆ ئەنجا دەبێتە دەقێکی زیندوو هەر لەبەر ئەم هۆیانەوە شانۆ بە باوکی هونەر ناوزەند کراوە.

شانۆ لە دووبەشی سەرەکی پێك دێت (مەرگەسات و بەزمەسات) هەردووشێوەکە بەشێوەك لەشێوەکان کاریگەری خۆیان لەسەر کۆمەڵگا جا چ بەشێوەی تاك بێت یاخود بەشێوەی کۆمەڵ دەبێت ،لە هەموو ڕووەکەوە زۆرجاریش هاوکارە بۆ چارەسەرکردنی کێشەو گرفتە هەنوییەکان بۆیە شانۆ بۆتە پێداویستییەکی گرنگی هەر گەلێك، چونکە لە ژیانی هەرمرۆڤێك دا خۆشی و ناخۆشی هەیە کۆمەڵێك ئاریشەوگرفت هەیە شانۆ دەتوانێت گوزراشت لەو هەموو ناسۆریانەی هەرتاکێك بکات بەرادەیەك زۆر جاریش چارسەریشی بۆ کردوە.

پەیوەندی شانۆ لەگەڵ جەماوەردا پەیوەندییەکی کۆنەهەر لەسەردەمی (فیرعەنییەکان و یۆنانییەکان و ڕۆمانییەکان) ئەو پەیوەندییە هەبووە،چونکە شانۆ راهێنان بە دەرونی مرۆڤایەتی دەکات بۆ ئەوەی گۆرانکاری لە هەڵوێستەکانی خۆی بکات لەڕێگەی پشت بەستن بە عەقڵ و لۆژیك بۆ ئەوەی ببێتە بنەمایەك بۆ هەڵوێستەکانی لێرەدا ڕۆڵ و شوێنی شانۆ لە ناو کۆمەڵگا دەردەکەوێت بۆ ئەوەی لەڕێگەی نمایشەکان، کۆمەڵگایەکی ڕۆشنبیرو پەروەردەیی و سیاسی دروست بکات، شانۆ دەزگایەکی گرنگ و کامڵە بۆ کۆمەڵگا دەبێتە زمان حاڵی ئەوان.

لەسەرپەیوەندی شانۆ بە جەماوەر نووسەری دیاری جیهانی (ولیم جۆن شکسپیر) دەڵێت" جیهان شانۆیەکی گەورەیە پیاوان و ئافرەتانیش ئەکتەری سەر ئەو شانۆیەن".هەر لەبارەی گرنگی شانۆ لەسەر کۆمەڵگا نووسەر و دەرهێنەری ئەڵمانی بەرتوڵد بریشت دەڵێت" نان و شانۆم بدەرێ گەلێکی ڕۆشنبیرت دەدەمێ".نووسەری گەورەی میسری نەجیب مەحفوز یش لەبارەی شوێنی شانۆ لەنێو جەماوەردا دەڵێت" لەمان دەپرسن نهێنی پێشڤچوونی شانۆ لە چی دایە؟ نهێنییەکە لەوەدایە کە ئێمە هەموومان ئەکتەرین".

ئەگەر ئاوڕێکیش لە شانۆی کوردیش بدەینەوە بەدرێژایی مێژوو بۆمان دەردەکەوێت،کە نمایشە شانۆییەکان چەند ڕۆڵ و کاریگەری هەبووە لەسەر هۆشیارکردنەوەی جەماوەر هاندانیان بۆ خۆشەویستی خاك و وڵات بەتایبەتی لەسەردەمی پێش راپەرینی بەهاری ساڵی 1991ی گەلی کوردستان هەمیشە شانۆکارانی کوردستان لەبەری گەل دابوون، هەمیشە نمایشە شانۆییەکان گوزارشت بوون لە خەم و مینیەتانی گەل. نمایشە شانۆیەکان ڕۆڵێکی گرنگیان بینیوە لە جۆش دانی جەماوەر هەڵێ شانۆییەکان هەمیشەجمەیان دەیان بگرە چەندینجار دەرگاو

پەنجەرەکانی هۆڵەکان بەهۆی زۆری بینەران شکاون نمایشەکان بۆ چەند مانگێك بەردەوام دەبوون لە نمایشکردن سەرباری بوونی سانسۆرێکی زۆر لەسەردەقە شانۆییەکان تا رەزامەندی دەقێکی شانۆیی وەردەگیرا بەچەندین فلتەر تێپەردەبوو، تادەگەیشتە رۆژی نمایشکردن ،لەبەر ئەوەشە سەردەمی شانۆی ه□شتاکان بەسەردەمی شانۆیی زێرینی کوردی ناوەزند کرابوو چونکە پەیوەندیەکی بەهێرلەنێوان شانۆکاران و بینەران هەبوو لەهەمان کاتدا نمایشەکان گوزراشت بوون لە ناسۆرییەکانی گەل.

ئازارەکانی شەهرەبانۆ /شیعری شەماڵ بارەوانی

نازانم بۆ پەتەکەی ملی لەیلا قاسم بگریم
یان سوێندە بێ نازەکەی لەیلا زانا

هێشتا بۆنی ئازارەکانی شەهرەبانۆم لێدێت
هێشتا دەنگی فیغانی پیرۆزی ئابادی بۆ کچە کوردە بە کەنیزەکراوەکانی گوڵاڵە و نەهاوەند دەمهاڕێت
هێشتا زامی یەکەم ناپاکی هارپاک بە جەستەی نیشتیمان□و□ یە
هێشتا بە تۆمەتی کڕنۆشنەبردن بۆ ئادەم به ئبلیس تۆمەتبار دەکرێم

سەیرێکی ناوگەلی مێژووم بکەن
سەرەڕای ئەم هەموو فتووحات و تەعریبه
ئەم هەموو فەرمان و ئەتککردنە
هێشتا بۆنی بەرائەت و خوێنی پاکیزەیی لێدەچۆڕێت

بیرتانە کە لەبە هەشت دەرکراین، تەنانەت خوداش بێدەنگ بوو!

تەنها لەسەر ئەوەی گوتم ڕەگم دەچێتەوە سەر دەمارەکانی سەید ڕەزای دێرسمی، بە قەڕنێک زیندانی مەحکووم کرام

ئەوان قبووڵ ناکەن بڵێین لێرەبوو یەکەمجار مەشخەڵی شارستانییەت هەڵی کرد

لـێرە بوو خۆری ئێزدانییەت هەڵهات و
هەر لێرەش بوو یەکەمجار حەکایەتی ژیان دەستی پێکرد

ئەمڕۆ ڕۆیشتمە سەر گڵکۆی یەزدەکورد و
پێکەوە بۆ ڕووخانی دەوڵەتی ساسان
زۆر بە کوڵ دامانە قوڵپی گریان

هێشتا ئایەتەکانی خودا موتوربەی لاپەڕەکانی زەمەن نەببوون
ئێمە لە پەراوێزی سورەتی ئەنفال دا زیندانی کراین
هێشتا وشەکانی خودا لە لەوحی مەحفووزدا زمانیان نەگرتبوو
ئێمە خەڵتانی بێ دەنگی کراین

لەگەڵ یەکەم نوتفەی وجوود، ئێمە گیرۆدەی قەفەز بووین
دوای دووهەزار و ئەم هەموو ساڵە، هێشتا لە ناهارمۆنییەتی زەمەن
لەگەڵ خەریتەی خەونەکانی کورد تێنەگەیشتووم
هێشتا من و خودا لەسەر سێوەکەی بەهەشت لە جەدەلەتییەتداین

جارێ لەسەر تەوقیتێک کۆک نیم،
نازانم کەی دەگەڕێمەوە سەر تخووبی وەرزی ماد و
تەوقی ئەو نەفرەتە ئەزەلییه لە بەرۆکی ڕۆڵەکانی ئێزدا و مێژووی لالش دەکەمەوە
نازانم کەی دەبمەوە بە ئەردەشێرەکەی جاران و
دووبارە ئاگری ئازادی لە ئاتەشگا ڕووخاوەکەی ئەشۆ زەردەشت دەکەمەوە

سەربەخۆی کوردستان ل▯ بەردەم بازرگانی بە نەوتەوە!..

عوسمانی حاجی مارف

حکومەتی هەرێمی کوردستان پێداگری لەسەر ئەوە دەکات کە دەسەڵاتی فرۆشتنی هەناردەی نەوت و غازی هەیە و دەبێت داهاتی ئەم پرۆسەیە وەربگرێت. هەروەها تیشک دەخاتە سەر ئەوەی کە لە دەستووردا هاتووە

لە ئەگەری دروستبونی ململانێ، ئەولەویەت بە یاسای هەرێم و پارێزگاکان دەدرێت. بەڵام حکومەتی فیدراڵی و سەمە دەڵێن بەپێی مادەی ١١١ی دەستوور "نەوت و گاز هی هەموو گەلی عێراقە لە هەموو ناوچەکان و پارێزگارەکاندا"، واتە نابێت لە کۆنترۆڵی حکومەتی ناوەند دەرچێت.

لە مانگی شوباتی ساڵی ڕابردودا دادگای فیدراڵی لە بەغدا بڕیاریدا هەرێم ئەو نەوتەی لەسەر زەویەکانی بەرهەم هێنراوە ڕادەستی بەغدا بکات، هەروەها ئەو گرێبەستانەی لەگەڵ کۆمپانیا بیانیەکان واژووی کردبوو هەڵبوەشێنێتەوە. بابەتەکە گەیشتە ئاستێک کە دەسەڵاتی دادوەری لە بەغدا گرێبەستەکانی لەگەڵ زۆرێک لە کۆمپانیا بیانیەکان بە تایبەت کۆمپانیا ئەمریکی و کەنەدیەکان پووچەڵکردەوە.

هەروەها دادگای باڵای فیدراڵی بڕیاریدا کە دەبێت حکومەتی هەرێمی کوردستانی عێراق "هەموو داهاتە نەوتی و نانەوتییەکان" ڕادەستی بەغدا بکات، واپێدەچێت ئەو یاسا نوێیەی نەوت کە لەلایەن حکومەتی عێراقەوە لە بەغدا ئامادە دەکرێت، دوا فاکتەر دەبێت کە کۆتایی خەونی هەر جۆرە سەربەخۆییەکی کوردستان دەخاتە ناو مشتی حزبە کوردیەکانەوە.

حکومەتی ناوەند دەیەوێت ڕەشنووسی یاسای نەوت و غازی عێراق لە ڕێگەی یەک کۆمپانیای نیشتمانیەوە واتە کەرتی نەوت و غاز ڕێکبخرێت وە هاوردەکردن لە یەک حسابدا دابنرێت.

ئەمەش کۆتایی بە هەر باسێک دەهێنێت سەبارەت بە توانای حکومەتی هەرێمی کوردستان بە بەردەوام بوون لە کارەکانی فرۆشتنی نەوت، کە پێشتر سەربەخۆ لە حکومەتی فیدراڵی ئەنجامی داوە، تەنانەت ئەگەر هەرێم بتوانێت کەناڵەکان بە گەیشتن بە ئامانجەکەی لە فرۆشتنی نەوت ڕێکبخات، ئەوا دەبوو هەموو داهاتە نەوتییەکانی ڕادەستی حکومەتی فیدراڵی بکات لە بەغدا، بەمەش حکومەتی ناوەندی بە تەواوەتی کۆنترۆڵی دارایی بەسەریاندا ئەنجام ئەدات.

باوەڕێکی بەرفراوان لە بەغدا هەیە کە پێدانی مافی سەروەری هەولێر بەسەر نەوتدا، مەیلی جوداخوازی بەهێزتر دەکات و سەرچاوەیەکی ناڕێژەیی لەگەڵ پشکی هەرێم لە بودجەی گشتی دەوڵەت بە حکومەتی هەرێمی کوردستان دابین دەکات.

ناکرێ ناکۆکی نەوتی نێوان بەغدا و هەولێر تەنیا وەک ناکۆکییەکی لەناکاو سەیر بکرێت، بەڵکو لەوە زیاتر درێژ دەبێتەوە بە حساباتی سیاسی پەیوەست بە بژاردەی سەربەخۆیی دەسەڵاتی حزبە کوردیەکان، لەلایەکی تریشەوە دابینکردنی ژێرخانی ئابوریە بە ئەو سەربەخۆییە، کە هەرگیز نەیان توانی ژێرخانێکی جێگیر دامەزرێنن و هیچ

ئاماژەیەکیش ئەوە نیشان نادات کە لە تەواوی ژیانی سیاسیاندا ئامادەیی و توانای سەربەخۆی و دامەزراندنی ژێرخانی ئابوریان هەبێت.
ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ بەڵێنی سەربەخۆیی کوردستانی عێراقیان دا لە بەرامبەر ئەوەی سوپای پێشمەرگە لە پێشەنگی شەڕی داعشدا بێت، هەروەها لەلایەن تورکیاشەوە پاڵپشتی کرا. بەڵام پاش ماوەیەکی کورت لە ڕاگەیاندنی ئەنجامەکانی ڕفراندۆم هێرشکرایە سەر کوردستان وهەر هەنگاوێکی دیکەشیان بەرەو سەربەخۆیی سەرکوت کرد، چونکە پێکهاتەی حکومەتەکانی ئێستای عێراق و ئێران و تورکیا بەرگەی کاردانەوەکانی سەربەخۆیی کوردستان لە سەرتاسەری ناوچەکەدا ناگرن.
لەلایەکی تریشەوە ئامانجی مەسکە تەنیا لە دەستبەرکردنی یەدەکی گەورەی نەوت و گاز لە کوردستانی عێراقدا سنووردار نەبوو، بەڵکوو درێژبووەوە بۆ چاندنی تۆوی لەناوبردنی سەربەخۆیی کوردستان و لە درێژخایەندا جەختکردنە لەسەر عێراقێکی یەکپارچە.
هاوکات چین کاریگەری خۆی لە باشووری عێراق دروست کردوە، لەڕێگەی چەندین گرێبەست لە کەرتی نەوت و گاز کە دواتر دەتوانرێت بەکاربهێنرێت بۆ گرێبەستی ژێرخانی گەورەتر لە سەرتاسەری باشووردا.
ڕێککەوتنی هاوکاری هەمەلایەنە کە لە نێوان ئێران و چین بۆ ساڵی ٢٠٢١ ئەنجامدرا، نوێنەرایەتی درێژکردنەوەی قەبارە و پانتایی ڕێککەوتنی “نەوت لە بەرامبەر ئاوەدانکردنەوە و وەبەرهێنان” دەکرد، کە بەغدا و پەکین لە ئەیلوولی ٢٠١٩دا واژۆیان کرد، کە ڕێگەیان بە کۆمپانیا چینییەکاندا وەبەرهێنان لە پرۆژەی ژێرخانی عێراق لە بەرامبەر نەوت.
بەپێی جێگای سەرسوڕمان نییە کە لەدوانی سودانی، لە ٣ی ئابی ٢٠٢٣، ڕایگەیاندبو، یاسای نوێی یەکگرتووی نەوت کە لە بەغداوە بەڕێوەدەبرێت، هەموو بەرهەمهێنان و وەبەرهێنانەکانی نەوت و گاز لە عێراق و هەرێمی کوردستان بەڕێوەدەبات و فاکتەرێکی بەهێزە لەوەی یەکپارچەیی عێراق پێکدەهێنن.
دەسەڵاتداریەتی حزبەکان لە هەرێمدا دوای سی دوو ساڵ سەربەخۆیی لە تاڵانچێتی و قاچاخچێتی بە نەوت و دامەزراندنی دەخ و سیستەمێکی گەندەڵی لە تەواوی بوارەکاندا، لە بەرامبەر پرۆسەیەکی ڕیساو شەرماوەردان لە ڕادەستبونی دەسەڵاتەکەیان بە خزمەتکردن بە یەکپارچەیی عێراق و پابەند بونیان بە حکومەتی ناوەندەوە.

پیرۆز بێت یادی ڕۆژنامەگەری کوردی .. سەردار جاف

بەر لە ١٢٦ ساڵ و لە وڵاتی غوربەت و لە،قاهیرەی پایتەختی میسر یەکەمین ڕۆژنامەی کوردی بەناوی
” کوردستان ” لە سەر دەستی ڕەوانشاد میقداد بەدرخان بەچاپ گەیشت و بڵاوکرایەوە، نەتەوەی کوردیش وەک گەلانی دونیا بوو بە خاوەن ڕۆژنامەی چاپکراوی تایبەت بەخۆی ، وەلە جیا لە نەتەوە و گەلانی دی ئێمەی کورد دوور لە زێد و نیشتیمانی خۆمان ئەو دەرفەتەمان بۆ ڕسکا ، ئەوەیش دەگەڕێتەوە بە زەبر و زەنگی داگیرکەرانی خاکی کوردستان کە ستەم و زوڵمیان دەرهەق ئەنجام داوین، و لە هەموو جۆرە ئازادییەک تەحریمکراین، و نکوڵیان لە بوونی نەتەوەییمان دەکرد، بەڵام کورد بوون و مانەوەی خۆی سەلماند و دەسەلمێنێ، سەپاندنی هزری تاکڕەوی داگیرکەرانی کوردستان و دیکتاتۆریەت و زەبر و زەنگیان نەیتوانیوە چۆک بە بواری گەشەی ڕۆشنبیری کوردی بدەن، هەرکاتێکیش کورد ئازاد بووبێ بواری ڕۆژنامەگەری کوردی گەشەی کردووە و پێشکەوتوو بووە ، بەڵگەیش کۆماری دیموکراتی کوردستان لە مەهاباد و بەیاننامەی ١١ ی ئاداری ١٩٧٠ و پاش ڕاپەڕینی ١٩٩١، هاوکات وشە و فەرهەنگی کوردیش هەنگاوی مەزنی پێشکەوتنی لە ڕێی ڕۆژنامەرییەوە ناوە، لەم بۆنە پیرۆزەدا ، دروود بۆ گیانی پاکی میقداد بەدرخان و هەموو ئەو ڕۆشنفکرانە دەنێرین ڕۆژێک لە ڕۆژان بەدیار ڕۆژنامەگەری کوردییەوە ماندوو بوون، سڵاو و ماندوو نەبی لە هەموو ئاوانەیش دەکەین بەردەوامن لە خزمەت بە دونیای ڕۆژنامەگەری کوردی ، بەرز و پیرۆز بە یادی ڕۆژنامەگەری کوردی و گەشاوەتر بێت وشەی کوردی ..

نزایەکی پاییزی.. شیعری: عەبدولڕەحمان فەرهادی

بای وەشت هەڵدەکا لێرا نە
بە نەغمە و نەیژەنینەوە
پاییز پڕ دەکا لە حوزن
بە هەڵبەستی غەمگینەوە

شەماڵ بە هەگبەی پڕەوە
شمشاڵی پاییز دەژەنێ
لەنجەولاری گەڵاڕێزان
میلۆدیی عیشقی دەدەنێ

چوومە نێو ماڵی شەماڵێ
پڕ بوو لە ناڵە و گریەی نەی
چوومە ڕەشماڵی خەیاڵێ
ڕەباس بووم بە مەستبوونی مەی

سەرێکم دا لە شنەیێ
تێر بووم لە چریکەی شالوور
باوەشم بە سروەدا کرد
بردمیە نێو خەیاڵێ، دوور

نامەیەکم بە دەبوور نارد
بۆ دڵبەرەکەی دوورە ڕێم
گوتم ئاخۆ کەی بتبینم!
گوتی تۆ وەرە، چاوەڕێم

شەماڵ هات بە هاتوهاوار
قژی تێکدایت و شێوانی
هەر تاڵێکی بردە لایێ
هیچ تاڵێکی بۆم نەهانی.

دەڵێی لووزەوە بارانی
لەپڕ دێی بەخوڕ دادەکەی
برووسکەی گەواڵە هەوری
عیشقت لە ناخم ڕادەکەی

▪ * *

وەك پەڵە هەوری ناو ساوی
بریقەت دێ و دەچیتەوە
یان ڕەنووە بەفری لاپاڵی
بۆ ناخم شۆڕ دەبیتەوە

▪ * *

چما تۆ شنەی شەماڵی
یان دەبووری لای هێوارە
سروەی سپێدە و بەیانی
یا بای وەشتی لەم هەوارە

▪ * *

چرکەیێ نییە لە ژینما
لێت دا بڕێ بیر و هۆشم
چیی تێدایە ئەگەر تاوێ
ئازارت لەدەست نەنۆشم؟!

▪ * *

تەمەن چەشنی درەختێکە
لە پاییز نزیك بۆتەوە
سایەی عیشقت زیندانێکە
بۆ ساتێك لێی نەبۆتەوە

عیشقت ئەوەندە بەسۆیە
شەو و ڕۆژم لێ گۆڕاوە

هەموو کاتێ وا دەزانم
تەمەن لە ڕێتا دەڕاوە

بەسە تاکەی ببمە دینی
دەشتودەر و شاخوداخان
تەزووی عیشقی پر لە ژانت
ڕۆژێ دەمکوژێ لە داخان

کتێبی (پێشانگەی تەرمەکان) چاپ و بڵاو دەکرێتەوە

وەشانی "نووسیار" لە وەرزی نوێی کتێبەکانیدا، بەم نزیکانە کتێبی (پێشانگەی تەرمەکان) چاپ و بڵاو دەکاتەوە. ئەم کتێبە لە نووسینی چیرۆکخوان، فیلمساز و ڕۆماننووسی عێراقی: حەسەن بەلاسم ـە و زانیار عەلی لە عەرەبییەوە وەریگێڕاوە.
کتێبەکە لە دوو کۆمەڵەچیرۆک پێک هاتووە: "سەرشێتەکەی مەیدانی ئازادی" و "مەسیحی عێراقی". هەردوو کۆمەڵەکە پێکەوە ناونیشانی "پێشانگەی تەرمەکان"ـیان هەڵگرتووە، چەند چیرۆکێکی تریان بۆ زیاد کراوە و هەموویان پێکەوە دەبنە بیستوپێنج چیرۆک.
ئەم کتێبە بۆ زیاتر لە بیست زمانی دنیا وەرگێڕدراوە. جێی خۆشحاڵییە خوێنەرانی کوردزمانیش بواری ئەوەیان بۆ دەڕەخسێت بیخوێننەوە و لێی بێبەش نەبن! دوای کتێبی "فەرهەنگەپیاو"، ئەمە دەبێتە دووەم کتێبی پرۆژەی وەرگێڕانی کۆبەرهەمی حەسەن بەلاسم. بەدوایدا بەرهەمە گرنگەکانی دیکەی دێن و هەر لە وەشانی "نووسیار"ـەوە چاپ و بڵاو دەکرێنەوە.

لەبارەی ئەم کتێبەوە، زانیار عەلیی وەرگێڕ دەڵێت:
چیرۆکەکانی ئەم کتێبە ئەگەرچی بە کۆمەکی خەیاڵ نووسراون، بەڵام نووسینەوەی واقیعێکن کە دوور و نزیک بە ئێمە ئاشنایە. گەڕانەوەی

بەسەرهاتی مرۆڤە دڕاو، دوورەپەرێز و دەشکاوەکانی کۆمەڵگەن. ڕووتکردنەوەی ناخی ئەو مرۆڤانەی کە بەر نەفرەتی خودا کەوتوون و بێزاری و بیری خۆکوژی تەنگی پێ هەڵچنیون. پیشاندانی دەروونی ئەو بوونەوەرەیە کە لە پێناو خۆیدا ئامادەیە هەموو شتێکی تر بکاتە قوربانی!
ڕەنگە پێمان وا بێت چیرۆکەکان خەیاڵین، نەکردەیە ئەم ڕووداوانە لە دنیای ڕاستەقینەدا ڕوویان دابێت؛ بەڵام نووسەر لە زۆر جێ دڵنیامان دەکاتەوە کە ڕاستەقینەن. لێرەدا تەنها باس لە گێڕانەوەیەکی تۆقێنەر و کوشتن و ئەشکەنجە ناکەین، ئەم چیرۆکانە کرۆکی ئاوابوونی مرۆڤ و ژیانە، ئەمە بە ئەوپەڕی لەناوبردن و نەمانی چاکە دەبات. دەتوانین بڵێین ئەم بەرهەمە یەکێکە لە باشترین و گرنگترین بەرهەمەکانی حەسەن بەلاسم. ئەم کتێبە ناوبانگی ئەوی بە جیهاندا بڵاو کردەوە و بە زۆر خەڵاتی گرنگی ئەدەبی پاڵێورا. لەڕێی ئەم چیرۆکانەوە ئاشنای دنیا ئەدەبییەکەی دەبین، کە ترس و تۆقین، جەنگ و کوشتار، گێڕانەوەیەکی فەنتازی بۆ ڕووداوەکانی عێراق؛ لە دیارترین تەماکانن. پێم وایە سەربوردەی تەمومژاویی کارەکتەرەکان، هەتا ماوەیەکی زۆر لە خەیاڵ و ئاوەزی خوێنەردا دەمێننەوە.

نووسەر لە چەند دێڕێکدا:
حەسەن بەلاسم، ڕۆمانووس و سینەماکاری عێراقی، ساڵی ١٩٧٣ لە بەغداد لە دایک بووە. ئێستە لە وڵاتی فینلاند نیشتەجێیە. چەندان کتێبی لە ژانری چیرۆک، ڕۆمان، شیعر و سینەمادا بڵاو کراوەتەوە.
ساڵی ١٩٩٩ بەغدادی جێ هێشتووە و لە سلێمانی گیرساوەتەوە. لەگەڵ هەندێک سینەماکاری کورددا، فیلمی “زامی کامێرا”ـی دەرهێناوە.
کتێبەکانی ناوبانگی جیهانییان پەیدا کردووە و بە چەندین خەڵاتی ئەدەبی پاڵێوراون، هاوکات بەشێکی زۆریشیان وەرگێڕدراونەتە سەر زمانە زیندووەکانی جیهان. ساڵی ٢٠١٤، وەک یەکەم نووسەری عەرەب، خەڵاتی ئیندپێندێنت ـی بەریتانیایی بۆ کۆمەڵەچیرۆکی “پێشانگەی تەرمەکان” بردووەتەوە. ڕۆژنامەی گاردیان وەک “باشترین نووسەری عەرەب کە لە ژیاندایە” ناوی بردووە.
“فەرهەنگەپیاو” یەکەم کتێبی چاپکراوی ئەوە. “ئەڵڵا ٩٩ (ڕۆمان)”، “پێشانگەی تەرمەکان (کۆمەڵەچیرۆک)” لە دیارترین کتێبەکانی ئەون.

وەرگێڕ لە چەند دێڕێکدا:
زانیار عەلی، ساڵی ١٩٩٩ لە شاری کەلار لە دایک بووە. وەرگێڕە و ئەدەبیات بە گشتی، ئەدەبیاتی عەرەبی بە تایبەتی وەردەگێڕێت. تا

ئێستە خاوەنی نۆ بەرهەمی چاپکراوە:

1. هێرمان هێسە/ ژیان و بەرهەم/ وەرگێڕان (٢٠١٧)
2. بەخۆنازین لای نالی و موتەنەبی/ لێکۆڵینەوە/ ئارام جەلال/ وەرگێڕان (٢٠١٨)
3. کۆماری مریەم/ ڕۆمان/ وارد بەدر ئەلسالم/ وەرگێڕان (٢٠١٩)
4. شیعرگەلێک؛ جەنگ لە باخچەی شاعیرێکدا لە بیری چوون/ شیعر/ جان دەست/ وەرگێڕان (٢٠١٩)
5. وەک درەختێک بیر دەکەمەوە/ شیعر/ عەبدولعەزیم فنجان/ وەرگێڕان (٢٠٢٠)
6. فەرهەنگی کوردیی وێنەدار/ فەرهەنگ بۆ منداڵان/ ماجید ئەلحەرانی/ وەرگێڕان و وردبینیی زمانەوانی (٢٠٢١)
7. فەرهەنگی پیاو/ کۆمەڵەدەق/ حەسەن بەلاسم/ وەرگێڕان (٢٠٢١)
8. سەربوردەی خەبات/ ڕۆمان/ جان دەست/ وەرگێڕان (٢٠٢٢)
9. پێشانگەی تەرمەکان/ کۆمەڵەچیرۆک/ حەسەن بەلاسم/ وەرگێڕان (٢٠٢٤)

چەپ و راست.. شیعری سەلام عومەر

گوێی راستەمیان قانگ دا
ئێستا گوێی چەپەم
جگەرە بەجگەرە پێدەکا
⋆ ⋆ ⋆
ددانەکانی لای راستم
شیرینی وەراندی
ئی لای چەپم تاڵی
⋆ ⋆ ⋆
بەراستە دەنووسم
بەراستە شوت دەکەم
دەست و پێی چەپم بینەرن
⋆ ⋆ ⋆
داکم نوشتەیەکی

بەشا نی راستمەوە هەڵواسی
بەدەستی چەپم لێمکردەوە.